

Tā DB atzīst Latvijas Universitāšu asociācijas (LUA) valdes priekšsēdētājs, Rīgas Stradiņa Universitātes (RSU) rektors Aigars Pētersons. «LU politiķiem ir kārots kumoss, jo tai ir ļoti daudz īpašumu un labi attīstīta infrastruktūra. Taču ir jābūt sarkanajai robežai, kas ierobežo Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) un politiķu patvaļu. Ja valdība neapstiprinās Muižnieka kungu LU rektora amatā, tiks pārkāpts universitāšu suverenitātes princips,» uzsver A. Pētersons, kurš turpmākos divus gadus kūrēs sešu Latvijas universitāšu - LU, Daugavpils Universitātes (DU), Rīgas Tehniskās universitātes (RTU), RSU, Latvijas Lauksaimniecības universitātes (LLU) un Liepājas Universitātes (LiepU) - izaugsmi, pārvaldības modeļa maiņu, kvalitatīvas izmaiņas augstākajā izglītībā un pētniecībā. Iepriekš šos pienākumus veica RTU rektors Leonīds Ribickis.

Šobrīd kā karsts kartupelis tiek vilāts jautājums par augstskolu pārvaldību. Kādu to vēlas redzēt LUA?

Lai iepazītos ar ārvalstu augstskolu pārvaldības modeļiem, LUA regulāri tiekas ar vadošo Eiropas universitāšu pārstāvjiem, šoruden viesosimies Tartu Universitātē. LUA universitātes dažādos laika periodos ir ieņēmušas dažādu pozīciju attiecībā uz jautājumu par pārvaldību, jo visas augstskolas vienā katlā nevar likt. Lielākā daļa pašreiz ir pret izmaiņām pārvaldībā. LUA pozīcija ir - ja vispār kādas izmaiņas notiek, tad nepieciešams iekļaut Augstskolu likumā atrunu, ka katrai augstskolai pašai ir tiesības izvēlēties - atrunājot to augstskolas Satversmē - „vai saglabājams esošais pārvaldības modelis vai veicamas kādas izmaiņas. Pārvaldības modelis ir aktuāls visām sešām Latvijas vadošajām universitātēm - LU, RTU, RSU, LLU, DU un LiepU. Studējot dažādu Eiropas valstu pieredzi, ir skaidrs, ka nav vienotas receptes, kā būtu jāveic Latvijas augstskolu pārvaldība. Ir valstis, kurās ir pārraudzības padomes, ir valstis, kurās tādu nav. Daudzviet pārraudzības padome tiek veidota no augstskolas Senāta izvirzītiem cilvēkiem, piesaistot darba devējus. Ir valstis, kurās šo pārraudzības padomi veido nozares ministrija. Veidojot pārvaldības modeli, ir jāņem vērā konkrētās augstskolas intereses, specializācija un vēlmes. Šim procesam ir jābūt labprātīgam. Šobrīd RSU ir vienīgā Latvijas augstskola, kura piekristu šādai pārraudzības padomei, kas nebūtu politizēta un kuru neveidotu IZM. Tajā vajadzētu būt darba devējiem, nozares speciālistiem, ārvalstu ekspertiem, 51% balsstiesību piešķirot augstskolas Senāta apstiprinātiem locekļiem. Tas modelis, kuru pirms pāris gadiem piedāvāja Ārvalstu investoru padome, mums nav derīgs.

Kāds bija šis piedāvātais modelis?

Tas tika balstīts uz Tartu Universitātes modeļa, proti, ka piecas no vienpadsmit vietām pārvaldībā tiek piešķirtas IZM. Zinot IZM kapacitāti, politizāciju un ierēdņu kvalifikācijas līmeni, IZM nevis palīdzētu attīstīt augstskolu, veicinot internacionalizāciju, studentu un personāla mobilitāti un piesaistot ES fondu līdzekļus, bet gan šos procesus kavētu. Turklāt, ņemot vērā IZM politisko ieinteresētību, augstskola zaudēs savu suverenitāti.

Kā jūs vērtētu ažiotažu ap LU rektora Indriķa Muižnieka atkārtoto ievēlēšanu augstskolas vadītāja amatā?

Ir jāizdala divas pilnīgi atšķirīgas lietas: pirmā - vēlēšanu procedūra LU, kura, iespējams, ir bijusi problemātiska un nav notikusi ideāli, jo ir bijušas marginālas robežsituācijas. Es neesmu jurists, taču vairāki juristi ar labu reputāciju, piemēram, Linards Muciņš, ir atzinuši, ka vē-

AUGSTĀKĀ IZGLĪTĪBA

Nedrīkst apdraudēt augstskolu suverenitāti

Lēmums par Indriķa Muižnieka apstiprināšanu Latvijas Universitātes (LU) rektora amatā ir kā lakmusa papīrītis, kam seko līdzīgs visa sabiedrība, īpaši augstskolu studenti un mācību spēki

lēšanu procedūra nav pārkāpta. Otrs būtisks jautājums ir šā brīža situācija Latvijas augstākajā izglītībā. Būtu nepareizi saistīt Muižnieka kunga kandidatūru un ievēlēšanas procesu LU rektora amatā ar to, kas šobrīd notiek Latvijas augstākajā izglītībā. Ministres kundze, atbildīgās komisijas vadītājs, daži politiķi ļoti agresīvi Muižnieka kungu cenšas vainot par to, ka LU nav starp pasaules vadošo augstskolu TOP 500 labākajām. LU rektors pie tā nav vainojams, atbildīga ir valsts vadītāju līdzšinējā attieksmē pret augstāko izglītību un zinātni. Tikai pie noteiktiem finanšu resursiem, pareizi organizējot studiju procesus un pētniecību, augstskola var sasniegt šādus rezultātus. Piemēram, Tartu Universitātei gada budžets ir tikpat liels, cik visām Latvijas augstskolām kopā. 800-tā pozīcija starptautisko reitingu TOPOS šobrīd ir Latvijas augstskolu sasniedzamie griesti. Autoritatīvi rektoru ieceļ tikai atsevišķās postpadomju valstīs, piemēram, Krievijā, Kirgīzijā un Tadžikistānā. Ministre var ieņemt rektora kandidatūru LU Senātam vai Satversmes sapulcei, kur notiek demokrātiskas vēlēšanas. Tad vēlam universitātes rektoru uz 30 gadiem, kā tas notiek Maskavā? Universitātes šobrīd ir gards kumoss, kāds līdz šim nav bijis pieejams politiķiem, jo tām ir savi īpašumi. Piemēram, RSU gada budžets ir gandrīz 60 miljoni eiro. Kuram gan negribētos pārraudzības padomē apsaimniekot mūsu zemes un ietekmēt infrastruktūras būvniecību?

Iespējams, ka lielā jezga ap LU rektora krēslu ir saistīta ar daudzajiem LU īpašumiem, kas atbrīvojās pēc augstskolas pārcelšanās uz Torņkalna akadēmisko centru?

Es to nezinu, bet tādu iespēju neizslēdzu. Gribētu piekrist tiem, kuri pauž šādu uzskatu. LU politiķiem ir ļoti kārots kumoss, jo tai ir ļoti daudz īpašumu un labi attīstīta infrastruktūra. Taču ir jābūt sarkanajai robežai, kas ierobežo IZM un politiķu patvaļu. Ja valdība neapstiprinās Muižnieka kungu LU rektora amatā, tiks pārkāpts universitāšu suverenitātes princips. Šis lēmums būs kā lakmusa papīrītis, jo tam seko līdzīgs visa sabiedrība, īpaši augstskolu studenti un mācību spēki. Ja tiks apdraudēta augstskolu suverenitāte, augstskolas neklusēs! Manuprāt, valdībai ir jāpieņem likums par LU, tāpat kā par Latvijas Nacionālo bibliotēku. Bet Latvijā ir pierasts, ka politiķi tā vietā, lai operatīvi reaģētu, neierobežoti ilgi diskutē, kā, piemēram, par elektroskūteriem. Cik cilvēkiem ir jānolauž kakls, cik ceļu satiksmes negadījumiem ir jānotiek, lai šī joma tiktu sakārtota? Katras augstskolas darbību var regulēt likums - gan LU, gan RSU, gan RTU, jo tās ir atšķirīgas mācību iestādes. Nevar samest visu vienā katlā un paziņot, ka viss ir slikti. RSU, piemēram, viss ir labi - mēs ejam kā raķete gaisā!

Kādi ir LUA galvenie mērķi?

Viens no galvenajiem mērķiem ir panākt to finansējuma apjomu augstākajai izglītībai un pētniecībai, kāds ir paredzēts li-

Nemot vērā Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) kapacitāti, politizāciju un ierēdņu kvalifikācijas līmeni, tā nevis palīdzētu attīstīt augstskolu, bet gan to kavētu,

AIGARS PĒTERSONS,
LATVIJAS UNIVERSITĀŠU
ASOCIĀCIJAS VALDES
PRIEKŠSĒDĒTĀJS,
RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTES
REKTORS.

kumdošanā. Augstskolu likuma 78. pantā ir teikts, ka finansējumam augstākajai izglītībai ir jāsasniedz 2% no iekšzemes kopprodukta (IKP). Pērn finansējums augstskolām veidoja tikai aptuveni 0,8% no IKP. Tāpat likumā ir ierakstīts, ka katru gadu, veidojot valsts budžetu, pieaugumam ir jābūt par 0,25% no IKP, taču tas tiek ignorēts. Savukārt Zinātniskās darbības likuma 33. pants paredz, ka finansējumam pētniecībai ir jābūt 1% no IKP. Taču 2018. gadā pētniecībai tika piešķirti tikai aptuveni 0,6% no IKP. Joprojām netiek pilnā apmērā finansētas studiju bāzes vietas izmaksas, kā arī tikai daļai no studējošajiem ir pieejamas studiju vietas par valsts līdzekļiem. Tāpat nav notikusi pāreja no minimālajām studiju izmaksu koeficienta vērtībām uz optimālajām vērtībām. LUA mērķis ir cīnīties, lai šo situāciju uzlabotu. Tas ir garš process. Es, piemēram, visu mūžu cīnos pret bērnu traumatismu, taču tikai desmit gadu laikā man ir izdevies panākt, ka etiķa esence nestāv pārtikas veikala plauktā un ka bērniem prasa lietot drošības ķiveres.

Kā viena no LUA prioritātēm ir augstskolu konsolidācija. Cik augstākās izglītības iestādēm, jūsuprāt, vajadzētu būt Latvijā?

Statistika nav labvēlīga, Latvijā uz vienu miljonu iedzīvotāju ir 25 augstākās izglītības iestādes, kamēr Lietuvā un Igaunijā tikai 15. Tas ir par daudz. Arī Latvijā vajadzētu ne vairāk par 15 augstskolām. Šobrīd LUA izvērtē Lietuvas un Igaunijas pieredzi. Nav paredzēta vardarbīga augstskolu slēgšana vai to apvienošana. Process jau ir sācies labprātīgi. Jau tagad, startējot uz Eiropas Savienības struktūrfondiem, augstskolas atrod sadarbības partnerus, veidojot apvienības. Augstskolu konsolidācija būtu jāveicina un jāstimulē valsts institūcijām, līdzīgi kā šobrīd tiek veikta teritoriālā reforma. Kamēr nebūs finansiāla atbalsta jaunai studiju programmu izveidei, pētniecības reformai, inovāciju parkiem, tikmēr nekas no vietas nekustēsies. Kad valdība piesolīja finansējumu tām pašvaldībām, kuras piedalīsies teritoriālajā reformā, radās ieinteresētība un sākās diskusijas. LUA uzskata, ka ir nepieciešams strādāt pie augstskolu konsolidācijas īpaši valsts augstāko izglītības iestāžu ietvaros, primāri integrējot koledžas augstskolās, kā arī veicinot pārejo augstskolu ciešāku sadarbību un konsolidāciju. Savukārt privātajās augstākās izglītības iestādēs ir jānodrošina konstanta kvalitātes uzraudzība un jāslēdz tās, kuras neiztur kvalitātes un akreditācijas prasības. Ja šīs privātas augstskolas neiztur noteiktus kvalitātes kritērijus, to darbība ir jāaptur.

Kuru privāto augstskolu sniegums būtu jārevīdē?

Šobrīd es negribētu minēt konkrētas privātas augstskolas, jo tas nebūtu ētiski. Pēdējā laikā nav dzirdēts, ka kādai privātajai augstskolai būtu problēmas ar akreditāciju. Tas nozīmē, ka kvalitātes latīņa nav nolikta pietiekami augstu,

tikpat augstu cik valsts augstskolām. Gan valsts, gan privātas augstskolas izsniedz augstāko izglītību apliecināšus dokumentus.

Cik ir tādu privāto augstskolu, kuras neatbilst kvalitātes standartiem?

Tās būtu jāanalizē. Nedomāju, ka tas būtu jādara citām augstskolām, tā ir atbildīga valsts institūciju funkcija. Ir jārada tāda situācija, lai nevarētu rasties doma, ka diplomu var kaut kur aiziet un nopirkt. **Tas ir akmentiņš IZM lauciņā?**

Noteikti. IZM lauciņā asociācijai ir metami ļoti daudzi akmentiņi. Viens no lielākajiem ir nepamatoti lielais augstāko izglītības iestāžu skaits. Tas ir vēsturisks mantojums. Es labi saprotu, ka privātas augstskolas nepakļaujas tiem kritērijiem, kādi ir valsts augstskolām. Tās pašas meklē naudu, finansē savas studiju programmas, piesaista studentus un izdod diplomus. Būtu jāveic šo privāto augstskolu regulāra kvalitātes pārbaude un kritēriji jāpielīdzina valsts augstskolām. Tad mēs iegūsim mazāku augstākās izglītības iestāžu skaitu un dosimies Eiropas virzienā.

Kā sokas ar koledžu pievienošanu augstskolām?

Ir negatīvi piemēri. Tāda ir 1. Medicīnas koledžas pievienošana LU. Šis process nenoritēja demokrātiski un atklāti, konsultējoties ar citām augstskolām, piemēram, RSU. Latvijā ir divas augstskolas, kurās tiek piedāvātas medicīnas studijas. Šāda sarunāšana, nekonsultējoties ar abām augstskolām, nav pieņemama.

Kārtējais akmentiņš IZM dārziņā?

Noteikti. Šādiem apvienošanas procesiem ir jābūt caurskatāmiem un jānotiek visas sabiedrības interesēs.

Latvijā ir virkne zinātnisko institūtu, kuri ir saņēmuši ļoti zemu novērtējumu. Kādam vajadzētu būt to liktenim?

Tieši tādām pašām kā vājajām augstskolām. Tos zinātniskos institūtus, kuri ir saņēmuši zemu novērtējumu, vajadzētu integrēt universitātes. Zinātnē un doktorantūrai ir jākoncentrējas Latvijas universitātes. Izņēmums varētu būt tikai mākslas augstskolas. Mazajām un privātajām augstskolām vajadzētu fokusēties uz bakalaura un maģistra studiju programām, bet doktorantūras studijas ir universitāšu kompetence, jo prasa nozīmīgu finanšu plūsmu, resursus studiju programmu izveidē, realizēšanā, promocijas nodrošināšanā. Šis process jau ir sācies. Ir jāvērtē attiecīgās augstākās izglītības iestādes zinātniskās darbības rādītāji, kuri ir izmērāmi. Šogad notiks zinātnisko struktūrvienību kārtējā novērtēšana un akreditācija.

Kristīne Stepiņa

Gāzes kondensācijas katlu ražotāja "Italtherm" pārstāvji

meklē tirdzniecības partnerus Latvijā.

Mēs piedāvājam izdevīgas cenas, reklāmas atbalstu, bezmaksas transportu līdz Latvijai.

Tālr.: +370 670 87055
www.italthermkatli.lv